

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ ТА БАТЬКІВ НА САМООЦІНКУ ПІДЛІТКІВ

Урбанович А. П.

*аспірант кафедри практичної психології
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

У підлітковому віці актуалізуються процеси: розвитку особистості, становлення образу «Я», пошук сенсу життя і самовдосконалення. На розвиток самосвідомості значно впливає оточення підлітка, тому, під впливом соціальних умов, самооцінка зазнає постійних змін. У підлітковому віці перед людиною стоїть важливе завдання структурувати всі уявлення про свою особистість і створити цілісний образ себе.

Формування у підлітка певних якостей особистості визначається характером самооцінки. Простежується також певний взаємозв'язок характеру самооцінки з навчальною та соціальною активністю.

Так, Джонатан Браун описує два основні підходи до розуміння самооцінки, а саме: когнітивний та афективний.

Когнітивний варіант передбачає вплив самооцінювання на самооцінку. Самооцінювання у сферах, що мають високу особисту важливість, сильно впливають на самооцінку, але самооцінювання в сферах із низькою вагою, для особистості, мають незначний вплив. Наприклад, деякі люди (як правило, чоловіки) формують свою самооцінку на своїй уявній компетентності, тоді як інші люди (зазвичай жінки) формують свою самооцінку на власних соціальних навичках [1, с. 4].

Існує, також інший підхід до вивчення природи самооцінки, який наголошує на афективних процесах, а не на когнітивних. Згідно з цією афективною моделлю самооцінка розвивається на ранніх етапах життя у відповідь на темпераментні та відносні фактори і, сформувавшись, впливає на самооцінку та почуття власної гідності [1, с. 5].

В соціалізації дитини та підлітка, сім'я є основним джерелом для отримання знань про оточуючий світ, а також місцем, де діти та підлітки набувають вмінь, навичок та перший досвід взаємодії і спілкування з оточуючими їх людьми. Багато психологів сходяться в думці, що самооцінка особистості, як і її структура, яка формується в перші п'ять років життя, залежить саме від сім'ї та виховання.

Д. Демо розглядає батьківський вплив на самооцінку дітей в підлітковому віці в чотирьох аспектах, які на його думку є найважливішими для формування адекватної самооцінки [2, с. 143–144]:

- батьківська підтримка;
- батьківський контроль;
- стосунки між батьками;
- фінансові труднощі в родині.

Важливість цих пунктів підкреслював і М. Розенберг, вказуючи, що батьківська байдужість по відношенню до дітей пов'язана з низькою самооцінкою більше, ніж виховання дитини в суворих умовах із застосуванням покарань [3, с. 138–139].

Батьки можуть формувати самооцінку дітей за допомогою різних прикладів і стандартів поведінки, які допоможуть підліткам у виконанні різної діяльності, планах, досягненні поставлених цілях і т. д. Однак, варто зазначити, що всі ці цілі, плани, стандарти підвищують самоповагу і формують позитивний Я-образ, якщо вони, перш за все, реалістичні. Якщо ж плани і цілі нереалістичні, а стандарти і вимоги завищені, якщо і те й інше перевищує можливості і сили суб'єкта, то невдача призводить до втрати віри в себе і самоповаги, що однозначно призведе до зниження самооцінки.

Література:

1. Brown J. D., Marshall M. A. Self-Esteem: It's Not What You Think. University of Washington, 2002. 36 p. URL: faculty.washington.edu/jdb/articles/Self-Esteem%20Draft.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
2. Demo D. H. Self-Esteem of Children and Adolescents / Extending Self-Esteem Theory and Research: Sociological and Psychological Currents. Timothy J. Owens, Sheldon Stryker, Norman Goodman. New York : Cambridge University Press, 2001. P. 135–156.
3. Rosenberg M. Society and the Adolescent Self-image. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1965. 326 p.